

АНОТАЦІЯ

Рибаченко С.П. «Адміністративно-правовий механізм діяльності Державної прикордонної служби України з запобігання правопорушенням на державному кордоні». - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня «Доктор філософії» за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань – 08 «Право»). – Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, 2023.

Робота присвячена комплексному дослідженню адміністративно-правового механізму діяльності Державної прикордонної служби України з запобігання правопорушенням на державному кордоні.

В роботі комплексно проаналізовано та систематизовано різні теоретико-методологічні, експертні та практично-прикладні підходи щодо розуміння адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням у сфері прикордонних відносин.

Доведено, що захист державного кордону України – невід’ємна частина загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави. У свою чергу, охорона ДКУ є складовою загальнодержавної системи захисту державного кордону і полягає у здійсненні ДПСУ на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах, а також ЗС України у повітряному і підводному просторі відповідно до наданих їм повноважень заходів з метою забезпечення недоторканності ДКУ. Важливим елементом охорони ДКУ є правоохоронна діяльність підрозділів ДПСУ з запобігання вчинення правопорушень.

З’ясовано, що запобігання адміністративним правопорушенням здійснюється у сфері управління охороною ДКУ з метою забезпечення дотримання врегульованих нормами адміністративного права суспільних відносин, які виникають в цій сфері державної діяльності. Запобігання правопорушенням є найбільш дієвий шлях забезпечення правопорядку і законності, головним чином за тим, що сприяє виявленню та усуненню їх витоків, коренів, попередження самої можливості вчинення протиправного діяння.

Визначено, що основу правового врегулювання діяльності з запобігання правопорушенням на ДКУ складає прикордонне законодавство, яке включає в себе декілька рівнів. Перший рівень – конституційний, він утримує у собі норми Конституції України, що закріплюють її суверенітет, державну територію, державні кордони, систему державних органів та їх повноваження, тощо.

Другим рівнем правових засад є закони (у тому числі кодифіковані), які конкретизують конституційні положення і визначають ключові складові діяльності у сфері протидії адміністративним правопорушенням.

Наступним рівнем правових засад запобігання правопорушенням на ДКУ є численні підзаконні нормативно-правові акти, які приймаються на різних рівнях і вирішують спеціальні питання запобіжної діяльності.

Досліджено суб'єктну складову механізму запобігання правопорушенням на ДКУ. Доведено, що основними суб'єктами запобігання, насамперед, є саме профільні, спеціалізовані державні органи, які протидію вчиненню адміністративних правопорушень (у відповідних сферах) мають своєю функцією і працівники яких здійснюють це професійно, а також вищі органи законодавчої та виконавчої влади (парламент і уряд), що відіграють ключову роль у цьому процесі, на рівні яких приймаються визначальні політичні рішення та нормативні акти з названих питань, а також місцеві органи влади.

Необхідність активного застосування адміністративно-запобіжних заходів з протидії правопорушенням визначається обов'язками ДПСУ щодо здійснення контролю за дотриманням різноманітних правил, які встановлено галузевим законодавством на ДКУ, у прикордонні та у виключній (морській) економічній зоні України.

Визначено, що особливою категорією суб'єктів запобігання та протидії вчиненню адміністративних правопорушень у ДПСУ є посадові особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення та визначати причини та умови, які сприяли або викликали вчинення правопорушення.

Доведено, що детермінанти деліктності на ДКУ складають певний детермінаційний комплекс, який має багатoelementну структуру соціальних

чинників різного рівня та детермінуючих властивостей, що задіяні в механізмі спричинення, опосередкування й обумовлення вчинення правопорушень.

Залежно від характеру та змісту таких чинників, що впливають на стан деліктності на ДКУ їх можна об'єднати в такі блоки: 1) соціально-економічні; 2) соціально-політичні; 3) організаційно-управлінські; 4) правові; 5) соціально-психологічні.

Надано розгорнуту характеристику соціально – психологічних ознак правопорушника. Особу, яка вчиняє правопорушення на ДКУ можна віднести до ситуативно-деліктного типу, оскільки така особа вчиняє правопорушення (подекуди неодноразово) не у зв'язку із стійкими анти суспільними установками й уявленнями, а через внесення у життєдіяльність прикордоння негативної спрямованості, ведення способу життя на межі соціально прийняттого.

Доведено, що основу запобіжної діяльності ДПСУ у сфері прикордонних відносин складає сукупність різнопланових організаційно – правових, технічних, процесуальних та соціально-виховних напрямів діяльності та заходів, що здійснюються визначеними учасниками правовідносин, і які разом формують певний суспільно-правовий механізм впливу на прикордонну деліктність.

Запропоновано визначення механізму діяльності ДПСУ з запобігання та протидії адміністративним правопорушенням, під яким слід розуміти систему певних структурних (соціальних, правових, економічних, організаційних та психологічних) елементів, послідовне та узгоджене застосування яких має планованим наслідком зменшення кількості скоєних адміністративних проступків у сфері прикордонних відносин, а також створення психологічних умов для утримання осіб від їх вчинення.

Розглянуто зміст складових частин адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням підрозділами ДПСУ.

Виділено та проаналізовано два основних методи запобігання та протидії вчиненню адміністративних проступків на ДКУ: профілактика та адміністративний примус.

Доведено, що профілактика адміністративних правопорушень забезпечує

реалізацію превентивної функції, тобто її дії спрямовуються на нейтралізацію соціальних процесів та явищ, які стимулюють виникнення асоціального середовища, та формування об'єктивних і суб'єктивних передумов для обмеження масштабів деліктності у певній сфері, а саме на ДКУ.

Визначено, що застосування заходів адміністративного примусу є реальним правовим засобом запобігання вчинення нових адміністративних правопорушень на ДКУ як особою, яку вже притягнуто до адміністративної відповідальності, так й іншими особами, для яких факт притягнення винуватих осіб до адміністративної відповідальності є вагомим попередженням про неприпустимість і невігідність вчинення правопорушення.

Доведено, що адміністративно-запобіжні заходи застосовують тоді, коли правопорушення тільки передбачається. Вони мають чітко виражений превентивний характер. Особливість таких заходів полягає в тому, що для їх застосування не обов'язкова наявність факту порушення, а необхідне настання умов, передбачених відповідною нормою права.

Визначено, що взаємодія правоохоронних органів під час здійснення запобігання та протидії правопорушенням на ДКУ, являє собою специфічну форму управлінської діяльності компетентних суб'єктів, що здійснюється, як правило, на засадах паритету, тобто рівності сторін, і полягає у вчиненні ними один на одного відповідно впливу як з метою отримання кожною із них від іншої певних, необхідних зустрічних дій, так і задля погодження та реалізації спільних заходів задля виконання спільних для взаємодіючих сторін (суб'єктів) завдань і цілей.

Проаналізовано нормативні джерела ЄС, з питань організації та здійснення прикордонного контролю, а також практики організації роботи прикордонних служб з запобігання правопорушенням у сфері прикордонних відносин.

Запропоновано імплементувати в законодавство України та превентивну діяльність ДПСУ наступні організаційно-правові заходи: надання податкових пільг на землекористування у прикордонні та матеріальне заохочення громадян за співпрацю з органами охорони ДКУ з питань запобігання правопорушенням;

впровадити в судочинство України європейський досвід про застосування спеціальної процедури захисту прав громадян від неправомірних рішень, а саме подання клопотання про здійснення судового контролю, який полягає в спрощеній процедурі перевірки судом законності дій та рішень суб'єктів, що здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Запропоновано визначений перелік змін і доповнень у діючі законодавчі і підзаконні акти з метою покращення врегулювання прикордонних відносин та стану правового забезпечення діяльності з запобігання правопорушенням на ДКУ.

Ключові слова: державний кордон, захист та охорона державного кордону, Державна прикордонна служба України, прикордонне законодавство, адміністративні правопорушення, адміністративний делікт, запобігання адміністративним правопорушенням, профілактика адміністративних правопорушень, адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, взаємодія правоохоронних органів, заходи запобігання правопорушенням.

ANNOTATION

Rybachenko S.P. "Administrative and legal mechanism of activity of the State Border Service of Ukraine to prevent offenses at the state border". - Qualifying scientific work on manuscript rights. Dissertation for the degree of "Doctor of Philosophy" in specialty 081 "Law" (field of knowledge - 08 "Law"). - International Humanitarian University. Odesa, 2023.

The work is devoted to a comprehensive study of the administrative and legal mechanism of the State Border Service of Ukraine for the prevention of offenses at the state border.

The work comprehensively analyzed and systematized various theoretical-methodological, expert and practical-applied approaches to understanding the administrative-legal mechanism of crime prevention in the field of border relations.

It has been proven that the protection of the state border of Ukraine is an integral part of the state-wide system of ensuring national security and consists in the coordinated activity of military formations and law enforcement agencies of the state. In

turn, the protection of the state border of Ukraine is a component of the state-wide system of protection of the state border and consists in the implementation by the State Border Service of Ukraine on land, sea, rivers, lakes and other bodies of water, as well as by the Armed Forces of Ukraine in air and underwater space in accordance with the powers granted to them measures to ensure the inviolability of the state border of Ukraine. An important element of the protection of the state border of Ukraine is the law enforcement activity of the units of the State Border Service of Ukraine to prevent the commission of offenses.

It was found that the prevention of administrative offenses is carried out in the sphere of management of the protection of the state border of Ukraine in order to ensure the observance of social relations regulated by the norms of administrative law, which arise in this sphere of state activity. Crime prevention is the most effective way to ensure law and order and legality, mainly due to the fact that it helps to identify and eliminate their origins, roots, and prevent the very possibility of committing an illegal act.

It was determined that the basis of the legal regulation of crime prevention activities at the state border of Ukraine is the border legislation, which includes several levels. the first level is constitutional, it contains the norms of the constitution of ukraine, which establish its sovereignty, state territory, state borders, the system of state bodies and their powers, etc.

The second level of legal frameworks are laws (including codified ones) that specify constitutional provisions and define the key components of activities in the field of combating administrative offenses.

The next level of the legal basis for the prevention of offenses at the state border of Ukraine are numerous subordinate legal acts, which are adopted at different levels and resolve special issues of preventive activities.

The subject component of the crime prevention mechanism at the state border of Ukraine was studied. it has been proven that the main subjects of prevention are, first of all, profiled, specialized state bodies whose function is to combat the commission of administrative offenses (in the relevant areas) and whose employees perform this

professionally, as well as higher bodies of legislative and executive power (parliament and government), which play a key role in this process, at the level of which decisive political decisions and normative acts on the mentioned issues are adopted, as well as local authorities.

The need for active application of administrative and preventive measures to counter crime is determined by the duties of the State Border Service of Ukraine to monitor compliance with various rules established by industry legislation at the state border, in the border and in the exclusive (maritime) economic zone of Ukraine.

It was determined that a special category of subjects of prevention and countermeasures against the commission of administrative offenses in the State Border Service of Ukraine are officials who have the right to draw up protocols on administrative offenses and determine the reasons and conditions that contributed to or caused the commission of an offense.

It is proved that the determinants of delinquency on the state border make up a certain deterministic complex, which has a multi-element structure of social factors of different levels and determining properties involved in the mechanism of causing, mediating and conditioning the commission of offenses.

Depending on the nature and content of such factors affecting the state of delinquency at the state border of Ukraine, they can be grouped into the following blocks: 1) socio-economic; 2) socio-political; 3) organizational and managerial; 4) legal; 5) socio-psychological.

A detailed description of the socio-psychological features of the offender is provided. A person who commits an offense at the state border of Ukraine can be attributed to the situational-delict type, since such a person commits an offense (sometimes repeatedly) not in connection with persistent anti-social attitudes and ideas, but due to the introduction of a negative orientation into the daily activities of the border, leading a way of life on the border of socially acceptable.

It has been proven that the basis of preventive activities of the State Border Service of Ukraine in the field of border relations is a set of diverse organizational-legal, technical, procedural, and socio-educational areas of activity and measures, which are

carried out by certain participants in legal relations, and which together form a certain socio-legal mechanism of influence on border tort.

It is proposed to define the mechanism of activity of the State Border Service of Ukraine for the prevention and counteraction of administrative offenses, which should be understood as a system of certain structural (social, legal, economic, organizational and psychological) elements, the consistent and coordinated application of which has the planned effect of reducing the number of committed administrative offenses in the field border relations, as well as creating psychological conditions to prevent people from committing them.

The content of the constituent parts of the administrative-legal mechanism for the prevention of offenses by the state border service of Ukraine was considered.

Two main methods of preventing and countering the commission of administrative offenses at the state border of Ukraine are identified and analyzed: prevention and administrative coercion.

It was proven that the prevention of administrative offenses ensures the implementation of a preventive function, that is, its actions are aimed at neutralizing social processes and phenomena that stimulate the emergence of an antisocial environment, and the formation of objective and subjective prerequisites for limiting the scale of delinquency in a certain area, namely at the State Border Service of Ukraine

It was determined that the application of measures of administrative coercion is a real legal means of preventing the commission of new administrative offenses on the state border of Ukraine, both by a person who has already been brought to administrative responsibility, and by other persons for whom the fact of bringing guilty persons to administrative responsibility is a strong warning about the inadmissibility and the disadvantage of committing an offense.

It has been proven that administrative preventive measures are applied when an offense is only suspected. They have a clearly defined preventive nature. The peculiarity of such measures is that for their application it is not necessary to have the fact of a violation, but it is necessary to meet the conditions stipulated by the relevant legal norm.

It was determined that the interaction of law enforcement agencies during the prevention and countermeasures of offenses on the state border of Ukraine represents a specific form of management activity of competent subjects, which is carried out, as a rule, on the basis of parity, that is, the equality of the parties, and consists in their one, respectively, influence both for the purpose of each of them obtaining from the other certain, necessary countermeasures, and for the purpose of agreeing and implementing joint measures for the fulfillment of tasks and goals common to the interacting parties (subjects).

The normative sources of the EU on the organization and implementation of border control, as well as the practice of organizing the work of border services for the prevention of offenses in the field of border relations, were analyzed.

It is proposed to implement the following organizational and legal measures into the legislation of Ukraine and the preventive activities of the State Border Service of Ukraine: provision of tax benefits for land use in border areas and material incentives to citizens for cooperation with the state border protection authorities of Ukraine on issues of crime prevention; introduce into the judiciary of Ukraine the European experience of applying a special procedure for the protection of citizens' rights against illegal decisions, namely, the submission of a petition for judicial control, which consists in a simplified procedure for the court to verify the legality of actions and decisions of subjects conducting proceedings in cases of administrative offenses.

A defined list of changes and additions to the current legislative and by-laws is proposed in order to improve the regulation of border relations and the state of legal support for crime prevention activities at the state border of Ukraine.

Keywords: state border, protection and guarding of the state border, State Border Service of Ukraine, border legislation, administrative offenses, administrative tort, prevention of administrative offenses, prevention of administrative offenses, administrative-legal mechanism for the prevention of offenses, interaction of law enforcement agencies, measures to prevent offenses.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографічні видання:

1. Рибаченко С.П. Взаємодія Держприкордонслужби з іншими правоохоронними органами як складова захисту державного кордону: теоретичний аспект. Сучасне суспільство: кол. моногр. Розділ 3.11. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 328-337. URL: <https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/2022/11/8.pdf>

Статті у фахових виданнях України:

2. Баранов С.О., Рибаченко С.П. Особливості реалізації правоохоронної функції державної прикордонної служби України в сучасних умовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: юриспруденція. Збірка наукових праць. Вип. №44, Одеса, Видавничий дім «Гельветика». 2020. с.8-11. URL: [DOI https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.44.2](https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.44.2)

3. Рибаченко С.П., Баранов С.О. Кордон як об'єкт захисту суверенітету України Державною прикордонною службою. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2021. Т.32, № 5. К.: Видавничий дім «Гельветика». с.45-50. URL: [DOI https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.5/09](https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.5/09)

4. Баранов С.О., Рибаченко С.П. Актуальні питання здійснення профілактики адміністративних правопорушень підрозділами Держприкордонслужби. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. №1-2. С. 60-66. URL: [DOI https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.11](https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.11)

5. Рибаченко С.П. Застосування позитивного досвіду країн Європейського Союзу у сфері запобігання правопорушенням у прикордонних відносинах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: юриспруденція. 2022. № 60. С. 84-89. URL: [DOI https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.60.17](https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.60.17)

Апробаційні видання:

6. Рибаченко С.П. Проблеми правового регулювання запобігання та профілактики правопорушень в Україні. *Наукові записки Міжнародного*

гуманітарного університету: збірка наукових праць. м. Одеса: 2021 р., Розділ 3. Національне та міжнародне право (статті учасників сьомої всеукр. мультидисциплінарної конференції). Видавничий дім «Гельветика». 2021. Вип. 34. с. 18-22.

7. Баранов С.О., Рибаченко С.П. Адміністративно - юрисдикційна діяльність Державної прикордонної служби щодо проваджень у справах про адміністративні правопорушення. Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтерн.-конф., м. Одеса, 06 листопада 2020 р. Одеса: ОДУВС, 2020. С. 16-18.

8. Рибаченко С.П. До питання про функції Державної прикордонної служби України. Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції. м. Одеса, 13 листопада 2020 р. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, Видавничий дім «Гельветика». 2020. С. 49-52.

9. Рибаченко С.П., Баранов С.О. Державний кордон як об'єкт захисту національних інтересів. Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 1), March 12, 2021. Vilnius, Republic of Lithuania: European Scientific Platform, С. 122-126.

10. Рибаченко С.П., Баранов С.О. Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням на державному кордоні. Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави». ОДУВС, 23 березня 2021 р. Одеса. 2021. С. 97-100.

11. Рибаченко С.П., Баранов С.О. Заходи адміністративного запобігання як складова механізму запобігання правопорушенням у прикордонних відносинах. Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 1), September 3, 2021. Pisa, Italian Republic: European Scientific Platform. С.41-47.

12. Рибаченко С.П., Баранов С.О. До питання про класифікацію заходів адміністративного запобігання правопорушенням у сфері прикордонних відносин. Матеріали VIII - ої Міжнародної науково - практичної Інтернет конференції: «Сучасний стан та перспективи розвитку адміністративного права», 22 жовтня 2021 р., Одеса: ОДУВС, С.176-179.

13. Рибаченко С.П., Баранов С.О. Адміністративно - юрисдикційні повноваження Державної прикордонної служби з протидії адміністративним правопорушенням. Матеріали науково - практичного круглого столу: «Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства: сучасний стан та перспективи розвитку», 25 листопада 2021 р., Одеса: ОДУВС, 2021. С.43-46.

14. Баранов С.О., Рибаченко С.П. Проблеми забезпечення підрозділами держприкордонслужби охорони суверенних прав України на морські простори. International scientific conference «Maritime security of the Baltic-Black sea region: challenges and threats»: conference proceedings, December 23, 2021. Odessa: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 420 pages. P.159-163.

15. Рибаченко С.П. Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С.218-220.

16. Рибаченко С.П. Використання технічних засобів збору та перевірки інформації для запобігання вчинення адміністративних правопорушень на державному кордоні. Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали IX Міжнародної науково-практичної інтернет конференції, м. Одеса, 28 жовтня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С.189-193.